

Meiningar og kjak

Ver við í kjakinum!

Send teldupost til post@socialurin.fo

Latið nærveruna vera heldur enn á einum skí

*Um børnini skulu menna teirra
mál og samskipti, mugu vit
vaksnu vera nærverandi.*

Vit liva í einari talgildari verð, og talgildir miðlar eru natúrligir partar av okkara samfelag og av okkara samskipti. Hetta er komið fyrri at vera, og meira kemur afturat, tí framtíðin er eisini talgild.

Vit hava nógvar fyrimunir av tøkni, men ein vansi kann vera, at vit gerast so upptikin av tí talgildu verðini og tí samskiptinum, sum er har, at vit gloyma, at annað samskipti og virksesemi eisini krevur okkara ans.

Vit vita til dømis, at um vit nýta telefonina, tá vit koyra bil, vísa vit ikki ferðsluni nóg stóran ans, og ólukkur kunnu henda. Fokus er á hetta, og vit fáa bót, um vit verða tikin í hesum.

Samspæl og samskipti við barnið krevur eisini, at vit vísa barninum ans, men um okkara uppmerksemi er meira á t. d. telefonini, fær barnið ikki tað uppmerksemið, sum krevst fyrri at tað kann menna samskipti og tilogna sær sosialar og málsligar førleikar.

Børnini hjá okkum hava tørv á og fara altíð at hava tørv á at vit vaksnu eru nærverandi. Tí tað er gjøgnum beinleiðis samband og samspæl við onnur, at henda menning vanliga fer fram. Tað er tí neyðugt, at vit eisini fáa fokus á, hvussu vit nýta skíggjar, tá vit eru saman við børnum.

Tað fyrsta samspælið

Tað fyrsta natúrliga samspælið millum barnið og tann vaksna er sera týðningarmikið. Tað er her, grundarsteinurin fyrri alt samskipti verður lagdur. Barnið lærir at vera saman við øðrum og lærir, hvussu samspæl og samskipti fer fram. Tað lærir millum annað at vísa og deila uppmerksemi, at brúka og skilja eygnasamband og andlitsbrøgd, og at eitt samskipti fer báðar vegir. Vanliga læra tey flestu børnini at fara í hetta samspæl

bara við at vera saman við øðrum.

Stigvíst mennir barnið teir eginleikar, sum eru neyðugir fyrri at kunna samskipta og fara í samspæl við tey menniskjur, sum eru um barnið og hava umsorgan fyrri tí. Hetta fyrsta samspælið er sostatt grundleggjandi fyrri ta fyrstu menningina, men eigur eisini at vera grundleggjandi fyrri samskipti í víðari menningini (Hewett et al. 2012).

Tað kunnu tó vera farnar umstøður, sum gera, at henda menning er seinkað ella tarnað.

Um hetta grundleggjandi fyrsta samspælið verður órógvad av telefonum og tøkni hjá okkum vaksnu, kunnu vit hugsa okkum, at tað kann gerast trupult hjá summum børnum at menna samskiptið og at tilogna sær málið. Tí er alneyðugt, at øll vaksni, ið varða av børnum avmarka nýtsluna av t. d. telefonum og teldlum, tá tey eru saman við sínum egnu børnum og saman við øðrum børnum.

Mítt starvsliga og egna bakstøði fyrri hesa grein

Seinastu 10 árini havi eg sum taliráðgevi havt mína dagligu gongd á dagstovnum í Føroyum. Eg starvist við børnum sum av ymiskum orsøkum hava tørv á at fáa taliundirvísing og veiti starvsfólkum og foreldrum ráð og vegleiðing, tá børn hava avbjóðingar innan mál og talu.

Tá eitt barn hevur tørv á taliundirvísing eru serligar umstøður, sum gera tað avbjóðandi hjá barninum at vera í vanligari menning og tí kann tað vera neyðugt at arbeiða beinleiðis við hesum undir skipaðum og friðarligum kørnum.

Tá eg byrjaði í hesum starvi fyrri 10 árum síðani, kendu vit ikki til snildfonir og teldlar, og vit vistu sjálvandi ikki, hvønn týðning tað seinni fór at hava fyrri samskiptið millum vaksni og børn. Tá var fokus

á, at børn í Føroyum hoyrdu alt ov nógv útlendsk mál í sjónvarpinum og á telduni og at hetta kundi ávirka tey málsliga.

Sum taliráðgevi upplivdi eg eisini, at serliga tey børnini, ið ikki vóru sterk málsliga, fingi eyka trupulleikar við at tilogna sær tað føroyska málið, tí tey vórðu ávirkað serliga av donskum og enskum filmum og spølum.

Hóast nógvar góðar føroyskar barnaløtur vóru at síggja í sjónvarpinum, var tað ikki nokk. Tað var ein stórur saknur, at tað ikki bar til at keypa tær umsettu barnarøðirnar, sum til dømis Mumi og Mowgli. Tá mínar gentur vóru litlar, vóru

millum annað hesar barnarøðir ein partur av okkara gerandisdegi, tí vit vóru so heppin at hava eina ommu, sum tók upp fyrri okkum, og tí bar til at síggja tað aftur.

Ofta hugdu vit eftir tí saman og eg ivist ikki í, hvussu stóran týðning tað hevur havt fyrri tær at hoyra tað føroyska málið í hesum røðum og vit eisini kundu tosa saman um, hvat hendi í filmunum.

Heima hjá okkum hava eisini fleiri mál verið (føroyskt, danskt og enskt) eins og í nógvum øðrum familjum, og tað var tí eisini serliga neyðugt at leggja dent á tað føroyska máli.

Í 2008 var arbeiðið fyrri at fáa

Mentamálaráðið at raðfesta hetta økið, so tað kundi lata seg gera at keypa hesar umsettu barnarøðir og annað føroyskt tilfar. Tað kom onki burtúr, og í dag hevur Kringvarp Føroya enn ikki rættindini til umsett tilfar og tað kann tí ikki liggja á heimasíðuni.

Tøkni og tann málsliga ávirkanin í dag

Tíðirnar broytast og málini broytast sjálvsagt eisini við hesum og tað er onki nýtt í tí. Í dag hoyra børn í Føroyum enskt eins og í øðrum londum og tað er vorðið vanligt at børn brúka enskt (og danskt) bæði í spæli og dagligari talu.